

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
ВІЙСЬКОВО-ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра загальновійськових дисциплін**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Начальник кафедри
загальновійськових дисциплін
полковник **Станіслав КОРОЛЬОВ**
« _____ » _____ 20_____ р.

**МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА
з початкової дисципліни «ТАКТИКА (у т.ч. тактика дій військ
НАТО)»**

**Модуль №1 «Механізований батальйон (рота) в основних видах
воєнних дій тактичного рівня»**

**Тема 2. «Механізований батальйон (рота) в наступальному
бою»**

**Лекція 2. «Підготовка і ведення наступального бою в
особливих умовах»**

Лекція 2. «Підготовка і ведення наступального бою в особливих умовах»

Навчальний потік: 1 М курс інституту.

Час: 90 хв.

Місце: лекційна аудиторія

Навчальні та виховні цілі:

Вивчити:

- особливості підготовки і ведення наступального бою в населеному пункті;
- особливості підготовки і ведення наступального бою в горах;

Виховувати:

- високі морально-психологічні якості;
- широкий тактичний світогляд;
- зацікавленість щодо вивчення навчальної дисципліни.

Навчальні питання і розподілення часу:

№ з/п	Зміст заняття, навчальні питання	Час, хв.
I	Вступна частина	5
II	Основна частина	80
	1. Особливості підготовки і ведення наступального бою в населеному пункті	40
	2. Особливості підготовки і ведення наступального бою в горах	40
III	Заклучна частина	5

Навчально-матеріальне забезпечення:

- мультимедійний проектор Inphocus;
- слайди за темою лекції, підготовані за комп'ютерною програмою Microsoft PowerPoint;

Навчальна література :

1. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України. Ч. II. Батальйон, рота. – К.: Ком. СВ ЗСУ, 2016. – 217 с.
2. Тактика: підручник / В. В. Вішняков, Г. А. Дробаха, А. А. Каленський, Є. Б. Смірнов – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. – 735 с.
3. Тактика загальновійськових підрозділів: Навч. посібн. – К.: НАОУ, 1998.
4. Тактика (рота, батальйон): Підручник. – Одеса: ОдІСВ, 1997.
5. Рекомендації механізованим підрозділам щодо дій на полі бою в сучасних умовах: Методичний посібник. – К.: ГУБП СВ України, 2002, – 48 с.;
6. Попов О.М., Моргунов О.М., Поляков С.Ю. Тактична підготовка: Навч. посібн. – Харків: НЮАУ, 2004, – 215 с.
7. Альбом схем дій підрозділів (відділення, взвод, рота, батальйон) у відповідності до стандарту № 2 (тактичні знаки НАТО). – Львів: НАСВ, 2017. – 80 с.
8. Порядок оформлення оперативних (бойових) документів. Затверджено Наказом начальника ГШ ЗСУ від 25.04.2018 № 170. – К., 2018. – 230 с
10. Аналіз ведення антитерористичної операції та наслідків вторгнення Російської Федерації в Україну у серпні-вересні 2014 року. Генеральний штаб Збройних Сил України. Режим доступу: www.mil.gov.ua/content/other/anliz_rf.pdf.

ЗМІСТ ЛЕКЦІЇ ТА МЕТОДИКА ЇЇ ВИКЛАДАННЯ

Дана лекція є лекцією інформаційного типу. Вона повинна починатися з короткого вступу, у якому до аудиторії доводиться тема лекції, її значення у системі підготовки військового фахівця, цільова настанова і план лекції. Також необхідно дати стислу характеристику навчальної літератури, яка рекомендується.

В основній частині лекції, при розгляданні кожного питання, доцільно формулювати проблему, яка розглядається, встановлювати її зв'язок із майбутньою діяльністю військового фахівця та досвідом ООС (АТО). Викладення навчального матеріалу повинне супроводжуватися демонстрацією слайдів.

Розкриття питань лекції, як і її загального змісту, здійснюється шляхом раціонального поєднання методів індукції і дедукції, прийомів викладання від часткового до загального. Лекція повинна формувати у тих, хто навчається, здатності до абстрактного мислення.

Лекція повинна закінчитися формулюванням стислих висновків з матеріалу, який розглядався, викладенням рекомендацій для самостійної роботи, якщо вони не були дані раніше у ході лекції та відповідями викладача на питання студентів.

ВСТУП

Вагому роль в теорії і практиці наступального бою відіграють питання його підготовки і ведення в особливих умовах: у населеному пункті, на водній перешкоді (морському узбережжі), вночі, взимку, у лісі, у горах, у степовій місцевості.

Під час підготовки і в ході ведення наступального бою в особливих умовах командир повинен враховувати фактори, які впливають на дії особового складу і застосування техніки, та вживати необхідних додаткових заходів. Для цього йому необхідно знати особливості тактики наступального бою в особливих умовах, вміти творчо і нестандартно організувати бойове застосування підрозділу.

1. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ І ВЕДЕННЯ НАСТУПАЛЬНОГО БОЮ В НАСЕЛЕНОМУ ПУНКТІ

У зв'язку із участю підрозділів Збройних Сил в Операції об'єднаних сил, що триває у Південно-Східних регіонах України, особливого значення набуває підготовка підрозділів до ведення бойових дій у населених пунктах. Практика показує, що нехтування такою підготовкою може коштувати невиправдано великих втрат.

Безумовно, місто є найбільш складним театром бойових дій. Бій в населеному пункті швидко забирає сили та частіше не дає при цьому бажаного результату.

Населений пункт може бути швидко перетворений противником у сильно укріплений вузол оборони, який дає йому значну перевагу перед наступаючими підрозділами.

Наступальний бій у населеному пункті відрізняється складністю його підготовки і ведення, він може складатися також з окремих місцевих боїв. Способи ведення наступального бою в населеному пункті залежать від його розмірів, конфігурації, планування та забудови, а також від характеру оборони противника та видів зброї, що застосовується. **На ведення бою в населеному**

пункті впливають: наявність бетонних і кам'яних споруд, підземних комунікацій, багатоповерхових будівель, які використовуються для створення багаторівневої системи вогню, велика кількість перешкод і важкопрохідних ділянок, можливість виникнення великих руйнувань, завалів і пожеж, а також наявність у ньому неевакуйованого цивільного населення. Усе це обмежує огляд, обстріл, маневр та ускладнює управління і взаємодію, роз'єднує дії підрозділів і вимушує їх наступати в окремих напрямках, вести бій за кожен споруду (будинку, поверх).

Бойовий досвід показує, що найбільш пристосовані для ведення наступального бою у населеному пункті механізовані підрозділи. Діючи в пішому порядку, вони можуть пересуватися по вузьких вулицях, провулках, через проломи в стінах будівель і кам'яних парканів, підземним комунікаціям, по дахах будинків, очищаючи квартал за кварталом. Однак легке озброєння механізованих підрозділів не дозволяє їм уражати противника, що знаходиться в міцних будівлях і спорудах. Тому вони потребують посилення їх танками, артилерією, вогнеметами, інженерно-саперними підрозділами і підтримки авіацією. Міське середовище обмежує застосування бойових машин піхоти і бронетранспортерів внаслідок їх уразливості. Але при вмілому використанні бронетанкової техніки вона може досить успішно діяти в вуличних боях.

При веденні наступального бою у населеному пункті у складі бригади батальйон, як правило, наступає однією-двома магістральними вулицями з прилеглими кварталами на фронті до **1000 м**. Рота наступає по одній вулиці або всередині кварталу.

Глибина завдання батальйону (роти) при веденні наступального бою у населеному пункті може бути менше, ніж у звичайних умовах.

Найближчим завданням батальйону може бути захоплення опорного пункту або одного, а іноді двох-трьох кварталів, **подальшим завданням** – оволодіння важливими об'єктами (кварталами) у глибині оборони противника.

Найближчим завданням роти є – оволодіння будинком (частиною великого будинку або декількома невеликими будинками) в опорному пункті противника.

Бойовий порядок батальйону (роти) для ведення наступу в населеному пункті будується, як правило, в два ешелони; при захопленні невеликого населеного пункту – в один ешелон з виділенням ЗВРез. Батальйону (роті) першого ешелону може бути доданий артилерійський дивізіон (батарея). Більша частина мінометної батареї, гранатометного і протитанкового підрозділів, танків і вогнеметів додаються ротам (взводам).

Для блокування і захоплення великих споруд або важливих укріплених об'єктів населеного пункту, підготовлених до довготривалої оборони, механізований батальйон може призначатись у **штурмовий загін**. У штурмовому загоні створюються дві-три **штурмові групи** силою до роти кожна. Штурмовий загін (група) посилюється танковим підрозділом, артилерією, вогнеметниками, протитанковими засобами, підрозділами ППО та інженерних військ, а також забезпечуються підіривними зарядами, аерозольними (димовими) і запалювальними засобами. Загону може додаватись артилерійський дивізіон, групі – батарея.

Бойовий порядок штурмового загону (групи) зазвичай включає дві-три

штурмові групи (підгрупи захоплення), резерв, групи (підгрупи) прикриття і закріплення, вогневої підтримки, розгородження.

Штурмові групи (підгрупи захоплення) призначаються для захоплення об'єкта атаки або його частини. Вони створюються на основі посиленних механізованих рот (взводів), в окремих випадках – посиленних відділень.

Резерв призначається для посилення штурмових груп (підгруп захоплення) або групи (підгрупи) прикриття і закріплення, для розвитку успіху, а також для виконання інших завдань, які раптово виникають під час наступального бою. У резерв штурмового загону призначається до взводу, штурмової групи – одне-два відділення.

Група (підгрупа) прикриття і закріплення призначається для прикриття флангів і тилу штурмових груп (підгруп захоплення) вогнем по противнику в сусідніх будинках і відбиття його контратак, а також для закріплення в захопленому об'єкті та його утримання. До її складу в штурмовому загоні може призначатися до роти, в штурмовій групі – взвод або одне-два відділення.

Група (підгрупа) вогневої підтримки виконує завдання вогневого забезпечення дій штурмових груп (підгруп захоплення). До її складу можуть входити додані вогневі засоби (гармати, танки, вогнемети), гранатометний і протитанковий підрозділи, а також БМП (БТР) підгруп захоплення.

Група (підгрупа) розгородження призначається для пророблення проходів у загородженнях перед переднім краєм оборони противника, підриву стін об'єкта, який штурмується, його розмінування та виконання інших завдань. До її складу включаються додані інженерно-саперні підрозділи.

За наявності достатньої кількості артилерії в штурмовому загоні може створюватися *група руйнування*, яка використовується для руйнування особливо міцних споруд.

Захоплення населеного пункту здійснюється, як правило, з ходу. Батальйон (рота), що діє у напрямку населеного пункту, знищує противника, який обороняється на підступах до нього, вривається в населений пункт і безупинно розвиває наступ углиб.

З підходом підрозділів, що атакують, до населеного пункту артилерія уражає живу силу і вогневі засоби противника в опорних пунктах одночасно на підступах до нього і на його околицях. З виходом загальновійськових підрозділів до околиць артилерія переносить вогонь по будівлях й інших спорудах у глибині оборони і перешкоджає підходу резервів противника до об'єктів, що атакуються. Вогневі засоби, що виділені для стрільби прямою наводкою, пересуваються в бойових порядках рот під прикриттям вогню артилерійських підрозділів із закритих вогневих позицій, аерозолів (димів) і знищують вогневі засоби противника, руйнують будівлі і споруди, пристосовані до оборони. З наближенням підрозділів до об'єктів атаки вогонь ведеться по амбразурах, вікнах і проломах у верхніх поверхах будівель.

У населеному пункті з радіально-кільцевим плануванням (слайд 9, схема) наступ ведеться за напрямками від окраїн до центра та вздовж магістральних вулиць; у населеному пункті із прямокутним плануванням – уздовж вулиць найкоротшими напрямками до протилежної окраїни з метою дроблення оборони противника та знищення його частинами.

Батальйон (рота), використовуючи результати вогневого ураження, з ходу

вривається в населений пункт, послідовно захоплює будинки і квартали (важливі об'єкти), наступаючи переважно вздовж вулиць, широко застосовуючи охвати та обходи противника.

Танки і вогнетанки діють у бойових порядках механізованих підрозділів або за ними і своїм вогнем знищують противника насамперед у підвалах, нижніх поверхах будинків й інших укриттях. БМП (БТР) діють позаду них та своїм вогнем забезпечують успішне просування вперед танків і підрозділів, що діють у пішому порядку. Під час просування підрозділів вулицями особлива увага звертається на боротьбу з протитанковими засадами, які можуть діяти одночасно з декількох напрямків.

Артилерійські підрозділи, які додані підрозділам першого ешелону, виконують завдання під час наступу, як правило, стрільбою прямою наводкою. При веденні наступу всередині кварталу, додана артилерія може бути розподілена повзводно для посилення механізованих взводів.

Підрозділи ППО та інші засоби, які виділені для боротьби з повітряним противником, розміщуються на відкритих майданах, у скверах й інших місцях, які забезпечують можливість ведення вогню, а стрільці-зенітники можуть займати позиції і на дахах будинків.

Для прикриття флангів і відбиття контратак противника, а також для блокування окремих укріплених будинків командир батальйону (роти) може виділяти бойову охорону, а головними силами продовжувати розвивати наступ.

При захопленні вулиць підрозділи спочатку необхідно атакувати виступаючі будівлі, особливо в тому випадку, якщо захоплення околиць проводиться вдень. Без захоплення цих будівель наступаючий зазнає великих втрат від флангового вогню противника.

Бойові порядки підрозділів при діях на різних по ширині вулицях не можуть бути однаковими. При побудові бойового порядку кожен раз необхідно виходити з конкретних умов обстановки. Так, наприклад, по вулиці шириною 50-60 м і більше в першій лінії можуть рухатися поруч 2-3 танка, інші - позаду них, на дистанції 40-50 м. З кожним танком необхідно направляти піхоту силою до відділення.

Піхота і сапери, які діють разом з головним взводом, повинні рухатися поблизу будинків, використовуючи двори і проломи в стінах, щоб уникнути зайвих втрат від вогню противника. Головний танковий взвод просувається вперед у міру руйнування перешкод і знищення противника, який їх прикриває.

Танки не повинні вириватися вперед і втрачати зоровий зв'язок з піхотою. Для забезпечення взаємної підтримки вогнем дистанція між танками і піхотою не повинна перевищувати 50 м. При великих дистанціях взаємна підтримка вогнем не може бути здійснена. При наявності великих загороджень на вулицях, якщо вулиці заміновані і якщо у противника є багато протитанкових засобів і танків, розташованих в засідках, якщо дії ведуться на вузьких і кривих вулицях, слід висувати піхоту вперед. При відсутності великих загороджень, замінованих ділянок і протитанкових засобів, в тих випадках, коли оборона міста в основному покладена противником на піхоту, танки вигідніше мати попереду.

Атаку наступних об'єктів треба починати лише після закріплення захоплених будівель. Порядок дій може бути наступним (як варіант). У голові

колон висувається танковий взвод під прикриттям піхоти і вогнеметників, які, діючи в пішому порядку, ведуть вогонь по перших поверхах і підвалах будинків. Резервні групи, що просуваються на БМП за танками, ведуть вогонь по верхніх поверхах. За резервними групами висуваються ЗСУ-23-4 або «Тунгуска», які ведуть вогонь по верхніх поверхах і дахах будівель з метою виключити кидки гранат і пляшок із запальною сумішшю. Під таким прикриттям танки ведуть вогонь по вогневим засобам та іншим об'єктам у підвалах і на перших поверхах будівель на відстані до 800 м від танків. Слідом за піхотою, що діє у пішому порядку, висуваються групи прочісування, які завершують знищення противника, який залишився у будівлі. Механізованим підрозділам доцільно пересуватися за танками в 1-2 м від їх корми і бортів, притискаючись до них, щоб мати можливість прикритися корпусами танків від вогню противника, а засобам супроводу пересуватися стрибками, на дистанції 50-100 м від танків.

Для того щоб наступ вівся з високим темпом, завдання між взводами наступаючої роти можна розподілити наступним чином (як варіант): головний взвод розчищає вулицю, розсуває барикади та інші загородження, придушує найбільш активні вогневі точки противника в будівлях по обидва боки вулиці; взвод, що рухається позаду, знищує осередки оборони противника, що залишилися, не розпорошуючи своїх зусиль на вилловлювання окремих солдатів. Третій взвод пересувається слідом за другим, готовий прийти на допомогу головному або другому взводу, а в разі необхідності замінити їх (при великих втратах або при відсутності боєприпасів).

У тих випадках, коли противник залишає окремі квартали або вулиці без опору, необхідно вислати вперед розвідку, щоб своєчасно виявити можливі засідки.

Передові підрозділи, що виходять на протилежну околицю міста, повинні негайно закріплюватися на ній, для того щоб мати можливість відбивати контратаки противника з будь-якого напрямку. При цьому висилається розвідка в напрямку відходу противника.

При наступі в місті підрозділи повинні бути готові до відбиття контратак противника, для проведення яких можуть використовуватися не тільки вулиці, двори, парки, а й підземні комунікації. Тому такі споруди, що залишилися в тилу і на флангах наступаючих військ, беруться під охорону, мінуються або завалюються.

Бій за оволодіння площами в місті має деякі особливості. На площах, в центрі міста противник може закріпитися і створити опорні пункти в більшості кутових будівель. Тому боротьба за площі може приймати напружений, затяжний характер. Якщо противник займає всі найважливіші кутові будівлі і приготувався до наполегливої оборони площі, то його необхідно знищити, діючи в такий спосіб. До тих пір, поки найближчий тил підрозділів не очищений від противника, не слід атакувати противника, що засів в будівлях, що знаходяться на протилежному боці площі. Не можна також виводити на середину площі велику кількість підрозділів до тих пір, поки противник не буде вибитий хоча б з будівель, розташованих на одній стороні, щоб не дати йому можливості затиснути в вогневі кліщі і нанести великі втрати підрозділам, які вийшли на площу.

Якщо захопити населений пункт з ходу не вдалося, він оточується (блокується) і захоплюється штурмом. **Штурм** проводиться штурмовими загонами (групами) після всебічної підготовки атакою одночасно з декількох напрямків і ведеться безперервно до повного оволодіння населеним пунктом

Перед штурмом здійснюється вогневе ураження об'єктів оборони противника з залученням усіх сил і засобів. Штурмовий загін (група) під час вогневої підготовки атаки займає вихідне положення якнайближче до об'єкта атаки й у встановлений час розпочинає штурм. Вогневі засоби групи (підгрупи) вогневої підтримки знищують противника в будинках, які атакуються, і сусідніх будівлях, а штурмові групи (підгрупи захоплення), використовуючи проломи в стінах, підземні комунікації і ходи сполучень наближаються до об'єкта атаки і під прикриттям вогню і аерозольних (димових) завіс штурмують його. Атака проводиться стрімко, із застосуванням ручних гранат через вікна будівель по вогневих точках і живій силі.

Увірвавшись у будинок, підрозділи захоплюють сходові клітини, площадки і закріплюються на них, звільняють від противника прилеглі приміщення, намагаючись роз'єднати сили противника та позбавити його можливості спілкуватись і підтримувати один одного. Бій у великому будинку може розпадатися на окремі роз'єднані сутички в під'їздах і на поверхах.

Підрозділи інженерних військ, які входять до складу штурмового загону (групи), пророблюють проходи в стінах і міжповерхових перекриттях, а за потреби розмінують захоплені будинки.

Підтримка штурмових груп вогнем артилерії і танків здійснюється до моменту проникнення механізованих підрозділів у будинок. Надалі артилерійські підрозділи ведуть вогонь по сусідніх будинках, зайнятих противником і забороняють підхід його резервів.

Батальйон (рота) під час ведення наступального бою (штурму) в населеному пункті, захопивши будинок або квартал, продовжує бій за наступні об'єкти та виконує поставлене завдання. Окремі осередки опору та дрібні групи противника знищуються другим ешелonom (групою прикриття і закріплення) або резервом. Особливо міцні довготривалі вогневі споруди блокуються і підриваються разом з гарнізонами, які їх обороняють. Захоплені важливі будинки і перехрестя вулиць закріплюються. Виходи з підземних комунікацій охороняються або руйнуються.

Командир батальйону (роти) управляє боєм, перебуваючи в безпосередній близькості від підрозділів, які атакують найважливіший будинок (об'єкт). Під час управління діями підрозділів під час ведення бою в населеному пункті командирам рот, взводів і навіть відділень надається більше тактичної самостійності.

Підрозділи тилового і технічного забезпечення батальйону розташовуються поза населеним пунктом або на його околиці. У населений пункт висуваються засоби для ремонту та евакуації ОВТ, транспорт з необхідною кількістю ракет, боєприпасів і ПММ, а також медичний пункт батальйону (МПБ). Пункт технічного спостереження (ПТС) розгортаються на вулицях якнайближче до підрозділів першого ешелону (штурмових груп), які наступають. Для розшуку і винесення поранених створюються групи санітарів-носіїв.

Після оволодіння населеним пунктом у ньому залишаються необхідні сили і засоби для завершення знищення осередків опору противника і охорони найважливіших об'єктів.

Прикладом успішного ведення наступу в населеному в ході АТО є операція з блокування населеного пункту ЧЕРВОНИЙ ЛИМАН, яка проводилась 3 червня 2014 року. Завданням операції було наступальними діями захопити позиції блокпостів бойовиків, закріпитися та встановити свої блокпости. В операції були задіяні підрозділи 25 опдбр – з північно-східного напрямку, 1,2 та 3 штурмові групи 79 оаембр – з південно-західного напрямку.

Дана операція характеризується такими важливими для вивчення дисципліни тактичними епізодами.

Висадка тактичного повітряного десанту вертольотами Мі-8 (дві групи чисельністю по 20 військовослужбовців в районі північно-західної околиці м. ЧЕРВОНИЙ ЛИМАН) з метою досягнення раптовості дій, розвідки районів призначення та блокування північної околиці ЧЕРВОНИЙ ЛИМАН. Вогневе прикриття висадки повітряного десанту здійснювала пара вертольотів Мі-24.

Розвідка маршруту висування колон підрозділів 25 опдбр здійснювалася військовослужбовцем, переодягненим у цивільний одяг на цивільному транспорті з місцевими номерами (Харківської обл.) без зброї та посвідчення особистості, який висувався в 5-10 км попереду колони.

Обстріл колони в ході висування не з «зеленої зони», а з глибини поля, де на польовій дорозі знаходилася група озброєних бойовиків та декілька легкових автомобілів позаду них.

Бої підрозділів 25 опдбр за блокпости, які підтримувалися вогнем авіації та артилерії.

Потрапляння в засідки бойовиків під час висування штурмових група 79 оаембр. Знищення бойовиків при підтримці вертольотів армійської авіації. Прикриття дій вертольотів армійської авіації здійснювали літаки МіГ-29 і Су-27.

Бої підрозділів 79 оаембр при підтримці артилерії та мінометів за південно-західну околицю м. ЧЕРВОНИЙ ЛИМАН. Підтримку дій підрозділів та вертольотів АА 79 оаембр здійснював літак Су-27.

Висадку десанту зі складу 3 та 8 оп СпП (одна група в кількості 40 військовослужбовців) з двох вертольотів Мі-8 в 5 км на південний схід від м. ЧЕРВОНИЙ ЛИМАН з метою підсилення та підтримки дій підрозділів 79 оаембр та 25 опдбр. Авіаційне прикриття висадки повітряного десанту здійснювала пара Мі-24.

Нанесення авіаційного удару парою Мі-24 здійснила по визначених районах в районі Красний Лиман, що дозволило підрозділам 25 опдбр оволодіти визначеними блокпостами.

У результаті операції:

- підрозділи 25 опдбр виставили 4 блокпости від східної до південної околиць м. ЧЕРВОНИЙ ЛИМАН;
- південну та північну околиці міста блокували десантні групи 3 та 8 оп СпП;
- штурмові групи 79 оаембр блокували південно-західну околицю міста;

- м. ЧЕРВОНИЙ ЛИМАН було оточено;
- штурмові групи 79 оаебр провели зачистку південно-західної частини м. ЧЕРВОНИЙ ЛИМАН та вийшли на рубіж залізниці – найближчого завдання.

Надійна підтримка та вогневе забезпечення дій підрозділів, ініціатива та військова хитрість стали вирішальним фактором у захопленні визначених блокпостів та блокуванні ЧЕРВОНОГО ЛИМАНУ.

2. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ І ВЕДЕННЯ НАСТУПАЛЬНОГО БОЮ В ГОРАХ

Актуальність даного питання полягає в тому, що 32 000 кв. км території України займають гори.

У складі оперативного командування «Захід» є 128 окрема гірсько-піхотна бригада та 10 окрема гірсько-штурмова бригада, які призначені та спеціально навчені для бойових дій у гірській місцевості.

Підготовка та ведення наступального бою в горах здійснюється з урахуванням обмеженої кількості доріг та складності просування поза дорогами; великої кількості мертвих просторів і прихованих підступів; можливості утворення гірських обвалів, завалів і сніжних лавин; складності виконання інженерних робіт і застосування мінних тралів; тривалості застою отруйних речовин в ущелинах і глибоких долинах; різкої зміни денної та нічної температур, розрідженості повітря, екрануючої дії гір. Значною перешкодою в горах є річки, які мають швидку течію, високі круті береги та різкі зміни рівня води. Під час пересування машин у горах підвищується витрата пального, а на великих висотах знижується потужність двигунів.

Способи виконання бойових завдань в наступальному бою в горах мають свої особливості, що обумовлюється складним характером гірського рельєфу, осередкованістю оборони противника, гірською підготовкою підрозділів. Оборона противника в горах зазвичай будується на широкому фронті, ґрунтується на утриманні командних висот, перевалів, проходів, вузлів доріг, переправ та інших важливих в тактичному відношенні ділянок місцевості. Вона характеризується наявністю проміжків між районами оборони, розвиненою системою загороджень в поєднанні з гірськими перешкодами. У цих умовах наступ підрозділів найчастіше зводиться до послідовного захоплення і закріплення ключових вузлів місцевості.

Наступ у горах ведеться схилами висот, уздовж хребтів, долин і доріг, а також іншими доступними напрямками з широким застосуванням обхідних загонів. Основні зусилля зосереджуються на захопленні командних висот, гірських перевалів, тунелів і проходів, вузлів доріг та інших важливих об'єктів, оволодіння якими забезпечує вигідні умови для розвитку наступу. Не зайняті противником ділянки гірської місцевості використовуються підрозділами для виходу йому у фланг і тил.

Оволодіння командною висотою в системі оборони противника дає можливість наступаючому проглядати і уражати прицільним артилерійським, мінометним вогнем і вогнем стрілецької зброї опорні пункти противника, що знаходяться в долині, обмежувати йому можливість маневру, порушувати взаємодію між підрозділами і вогневими засобами.

Оволодіння перевалом або проходом позбавляє, тих хто обороняється шляхів відходу, створює можливості для його оточення, сприяє швидкому і рішучому просуванню наступаючих підрозділів у глибину оборони. Захоплення вузла доріг і переправ на гірській річці ускладнює відхід противника на новий рубіж.

Умови гірській місцевості сприяють створенню противником стійкої оборони з системою багатоярусного, флангового і перехресного вогню перед фронтом, на флангах і в глибині. Тому, той хто наступає повинен прагнути більшою частиною сил обходити або охоплювати опорні пункти противника і атакувати їх у фланг або з тилу при одночасній атаці частиною сил з фронту. Цьому сприяє наявність прихованих підступів до оборони, велика кількість ярів і лощин.

Батальйон (рота) під час дій у горах може вести наступальний бій у складі головних сил, діяти в обхідному загоні або самостійно на окремому напрямку.

В силу своєрідного характеру гірській місцевості підрозділи часто змушені діяти ізольовано один від одного, без взаємної вогневої підтримки і без достатньої підтримки танків. Тому для підвищення вогневої потужності і тактичної самостійності механізовані підрозділи посилюються більшою, ніж зазвичай, кількістю вогневих засобів.

Основним способом дій батальйону (роти) в гірських районах є обхід і охват противника у поєднанні з наступом з фронту та нанесення ударів дрібними підрозділами на окремих напрямках.

Велика різноманітність умов гірської місцевості і оборони противника суттєво впливають на зміст бойових завдань і побудову бойового порядку підрозділів. Бойові завдання під час наступу в горах ставляться на меншу, ніж звичайно, глибину. Їх зміст залежить від характеру оборони противника та місцевості на напрямках наступу. Батальйону призначаються найближче і подальше завдання та напрямок продовження наступу, роті – найближче завдання та напрямок продовження наступу.

Найближче завдання батальйону першого ешелону є знищення противника в опорних пунктах взводів першого ешелону, який обороняється на підступах до перевалу (важливого об'єкта), і оволодіння ними; **подальше завдання** – розвиток наступу, знищення противника (у взаємодії з сусідніми батальйонами) в опорних пунктах рот першого ешелону та оволодінні їх рубежем.

Напрямок продовження наступу визначається таким чином, щоб забезпечувалося виконання найближчого завдання бригади.

Найближче завдання роти першого ешелону – знищення противника, який обороняє першу траншею, і оволодіння нею. **Напрямок продовження наступу** визначається таким чином, щоб забезпечувалося виконання найближчого завдання батальйону.

Найближче завдання батальйону другого ешелону – знищення у взаємодії з батальйонами першого ешелону підрозділів противника, які обороняють перевал (важливий об'єкт) і оволодіння їх рубежем. **Напрямок продовження наступу** визначається таким чином, щоб забезпечувалося виконання подальшого завдання бригади.

Найближче завдання роти другого ешелону – знищення противника у

взаємодії з першим ешелonom у глибині опорних пунктів рот першого ешелону.

Напрямок продовження наступу визначається таким чином, щоб забезпечувалося виконання подальшого завдання батальйону

Якщо перевал (важливий об'єкт) обороняється обмеженими силами, оволодіння ним може бути подальшим завданням батальйону першого ешелону. Глибина бойових завдань рот першого ешелону за цих умов збільшується.

Батальйону (роті), який призначено в обхідний загін, ставиться завдання щодо захоплення важливого рубежу (об'єкта), з оволодінням якого створюються сприятливі умови для успішного наступу головних сил бригади (батальйону).

Бойовий порядок батальйону (роти) з урахуванням доступних для ведення наступального бою напрямків і бойових завдань будується в два або в один ешелон. Механізований батальйон буде бойовий порядок, як правило в два ешелони. Під час наступу вузькими гірськими долинами і ущелинами бойовий порядок будується більш глибоким: батальйону в два-три ешелони, роти – в два ешелони. Ширина фронту наступу батальйону (роти) непостійна. У тих випадках, коли в напрямку наступу місцевість порізана ярами, вимоїнами, перешкодами, при наступі поперек хребта батальйону (роті) фронт наступу може визначатися більш широким, ніж зазвичай. При наявності відкритого флангу доцільно бойовий порядок будувати уступом у бік флангу або уступом вперед, якщо обидва фланги є загрозованими. Особливо часто така побудова застосовується при наступі уздовж тіщини (ущелини).

У *перший ешелон* призначаються механізовані підрозділи, які посилені артилерією, підрозділами інженерних військ та військ РХБ захисту.

Другий ешелон при діях у горах пересувається ближче до першого. Якщо підрозділи батальйону наступають не на одному напрямку, другий ешелон може створюватися на кожному з них.

Танкові підрозділи та механізовані підрозділи на БМП використовуються в другому ешелоні (ЗВРез) та вводяться в бій на доступних напрямках.

Артилерія, виходячи з необхідності забезпечити самостійність дій механізованих, танкових підрозділів зазвичай застосовується децентралізовано (розподіляється). З метою створення найбільш сприятливих умов для ведення вогню прямою наводкою окремі гармати, батареї можуть висуватися на командні висоти, скати хребта.

Підрозділ ППО батальйону розташовуються в бойових порядках з урахуванням гірського рельєфу і можливості раптової появи літаків і вертольотів противника на малих висотах.

Для здійснення глибоких обходів і раптових атак противника у фланг і тил бойовий порядок батальйону (роти) може мати *обхідний загін*. Для забезпечення швидкого просування підрозділів через райони руйнувань створюються *групи розгородження*.

КсП, а також підрозділи тилового і технічного забезпечення батальйону наближаються до бойових порядків підрозділів першого ешелону.

Ведення наступального бою в горах починається ураженням противника у ході *вогневої підготовки атаки*, яка проводиться з урахуванням багатоярусної побудови його оборони і знищенням цілей (об'єктів) на зворотних схилах

висот, в ущелинах та підземних спорудах. У разі наступу підрозділів батальйону (роти) окремими напрямками вогнева підготовка атаки може розпочинатися одночасно або в різний час на кожному з напрямків і мати різну тривалість.

В умовах багатоярусної побудови оборони противника вогонь ведеться одночасно по всіх ярусах, при цьому основні зусилля зосереджуються на подавленні противника в опорних пунктах, що прилягають до доріг, а також на перевалах та панівних висотах. Ураження противнику на нижньому ярусі оборони здійснюється вогнем засобів, які виділені для стрільби прямою наводкою; на другому ярусі – вогнем артилерії, танків і БМП (БТР); на послідуєчих ярусах – ударами армійської та штурмової авіації. Міномети використовуються для ураження противника на зворотних схилах висот.

З початком атаки механізованих і танкових підрозділів основні зусилля артилерії і мінометів зосереджуються на придушенні цілей і об'єктів, які розташовані безпосередньо на напрямку їх дій, особливо флангових вогневих засобів противника, які перебувають на схилах висот і виступаючих відрогів хребтів. Усі вогневі засоби противника при багатоярусному їх розташуванні на схилах висот придушуються одночасно, але найбільш щільний вогонь зосереджується по цілях, що розташовані на нижньому ярусі.

Для забезпечення просування підрозділів уздовж долин і доріг необхідно захопити прилеглі до них командні висоти і скати хребта. Способи оволодіння висотами можуть бути різні. Якщо місцевість дозволяє приховано вийти у фланг і в тил противнику, що обороняє висоту, то її захоплення може бути досягнуте одночасною атакою як з фронту, так і з флангів і тилу.

Зі знищенням противника в опорних пунктах підрозділи, що виходять у долину, згортаються в передбойовий або похідний порядок і рішуче просуваються в глибину оборони противника.

Атака противника на важкодоступних ділянках здійснюється механізованими підрозділами в пішому порядку. При цьому вони можуть посилюватися протитанковим, гранатометним і вогнеметним підрозділами та засобами ППО. Танки наступають у бойовій лінії механізованих підрозділів або за ними доступними напрямками. БМП (БТР) діють за танками і вогнем своєї зброї знищують цілі противника, які перешкоджають просуванню атакуючих підрозділів. У деяких випадках танки і БМП (БТР) можуть підтримувати підрозділи, що наступають, вогнем з місця з вигідних позицій.

Частина артилерійських підрозділів може завчасно розгортатися на вогневих позиціях в готовності до відкриття вогню до втягування в гори підрозділів першого ешелону. Засоби ППО, які діють у бойових порядках батальйону (роти), прикривають підрозділи з урахуванням напрямків можливих ударів повітряного противника, особливо з малих висот. Особовий склад механізованих підрозділів, використовуючи вогонь танків і артилерії, долає перешкоди і разом з інженерно-саперними підрозділами забезпечує подальше просування танків.

З підходом атакуючих підрозділів *до висоти з багатоярусною обороною* противника артилерія переносить вогонь по верхніх ярусах і уражає вогневі засоби, що перешкоджають просуванню. Висота атакується одночасно з різних напрямків, частиною сил з фронту, рештою – з флангу і тилу, або частиною сил

противник сковується боєм з фронту забезпечуючи вихід решти сил у фланг і тил для подальшої атаки.

Залежно від обстановки механізовані підрозділи можуть наступати *в пішому порядку* і без вогневого зв'язку з танками і БМП (БТР). Танки в цьому випадку під охороною механізованих підрозділів, які діють на них десантом або в пішому порядку, а БМП (БТР) з частиною особового складу своїх підрозділів переміщуються у передбойовому порядку доступними напрямками (дорогами). З виходом на доступну місцевість вони швидко розгортаються і підтримують наступ механізованих підрозділів.

Під час наступу вузькою долиною (ущелиною) насамперед захоплюються прилеглі висоти, з яких прострілюється долина (ущелина). При цьому особлива увага звертається на узгоджені дії підрозділів, які одночасно наступають долиною і по хребту.

Гірським перевалом або ущелиною батальйон (рота), який наступає з фронту, оволодіває самостійно або у взаємодії з обхідним загonom. Оволодіння перевалом або ущелиною починається із захоплення прилеглих до нього висот і знищення противника на схилах, звернених до перевалу або ущелини. Батальйон (рота) після захоплення прилеглих висот (висоти) частиною сил з них сковує противника, який безпосередньо обороняє перевал або ущелину, а основними силами атакою у фланг і тил знищує його та оволодіває перевалом або ущелиною.

Після оволодіння перевалом або ущелиною батальйон (рота) діє залежно від поставленого завдання. Рішенням командира батальйону (роти) або старшого командира організовується охорона та оборона перевалу або ущелини, важливих ділянок доріг, підходів до перевалу і виходів із ущелини.

Ущелини, що перетинають напрямок наступу, долаються з ходу захопленими переходами. Якщо перехід захопити не вдалося, то механізовані підрозділи, використовуючи не зайняті противником ділянки, долають ущелину, виходять у фланг або тил противнику, який обороняє перехід, і за підтримки вогню танків і артилерії несподіваною атакою оволодівають ним. Якщо обійти противника, що обороняє перехід, неможливо, батальйон (рота) оволодіває ним атакою з фронту. У цьому випадку першими долають ущелину механізовані підрозділи під прикриттям вогню артилерії і танків. Танкові і артилерійські підрозділи пересуваються за механізованими підрозділами наявними або обладнаними переходами.

Гірські річки у ході наступального бою форсуються зазвичай вбхід, а там, де це неможливо, обладнуються десантні, поромні і мостові переправи. На переправах організовуються комендантська, рятувальна і евакуаційна служби, а також обладнуються річкові застави. Межі бродів позначаються добре видимими позначками. Дно річок очищується від великих валунів. Для переправи особового складу між берегами натягуються і закріплюються канати.

Механізований батальйон (рота), призначений в *обхідний загін*, посилюється протитанковим, гранатометним, інженерно-саперним та іншими підрозділами, підтримується вогнем артилерії і ударами бойових вертольотів, а також забезпечується підвищеним запасом ракет, боєприпасів.

Обхідний загін, використовуючи приховані підступи і проміжки в бойових порядках противника, сміливо проникає в глибину його оборони, оволодіває

прилеглими до перевалу (проходу) висотами, а потім самостійно або у взаємодії з батальйоном, який наступає з фронту, атакує противника у фланг і тил та оволодіває об'єктом атаки.

Під час ведення наступального бою в горах *командир батальйону (роти) повинен* особливу увагу приділяти веденню розвідки і забезпеченню флангів. Розвідка ведеться більшою, ніж у звичайних умовах, кількістю РД (БРД), сП і спостерігачів. Забезпечення флангів батальйону (роти) досягається побудовою бойового порядку підрозділів уступом, посиленням спостереження і ведення розвідки на відкритих флангах і можливих напрямках прихованого підходу противника, постійною готовністю маневру другого ешелону (резерву) та вогню вбік флангів або на загрозливі напрямки.

Під час виходу в долини або на гірські плато, підрозділи повинні бути в постійній готовності до відбиття контратак противника.

У важкодоступних гірських районах підрозділи тилового і технічного забезпечення розподіляються за напрямками ведення наступального бою. У підрозділах завчасно створюються додаткові запаси ракет, боєприпасів, ПММ, води та інших МтЗ. У високогірних районах особовий склад забезпечується спеціальним спорядженням, теплим одягом, засобами обігріву і сонцезахисними окулярами, а машини укомплектовуються засобами підвищення прохідності, додаткового гальмування, а за необхідності і зимовими сортами пального та низькозамерзаючою охолоджуючою рідиною.

ЗАКЛЮЧЕННЯ

На лекції ми розглянули питання підготовки і ведення наступального бою в населеному пункті і в горах.

Загальні висновки з розглянутого слід зробити такі:

1. На підготовку і ведення наступального бою в населеному пункті і в горах впливають ряд факторів.

2. Під час підготовки і в ході ведення наступального бою в особливих умовах командир повинен враховувати фактори, які впливають на дії особового складу і застосування техніки, та вживати необхідних додаткових заходів.

3. Підготовка наступу в особливих умовах вимагає від командирів високої майстерності, нестандартності рішень. Ніщо не може завдати такої шкоди наступу, як шаблонні рішення, прихильність до трафаретних стереотипних дій.

Лекцію розробив:
професор кафедри
загальновійськових дисциплін

Анатолій ШЕВЦОВ

Лекція обговорена і схвалена
на засіданні кафедри,
протокол № _____
від « _____ » _____ 20__ р.